

OPBOUW

weekblad tot opbouw van het gereformeerde leven

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw“

red. en sekr. h. pootlaan 242, alkmaar

adm.: merelhoven 273, capelle a.d. ijsel

J. SCHAEFFER — EMMELOORD

Geloof ge niet vast, dan staat ge niet vast! Jesaja 7, 9

Wanneer Achaz en zijn minister-raad een uitweg zoeken uit de moeiten en zorgen als gevolg van de Syrisch-Efraïmietische aanval op hun rijk, gaan hun gedachten uit naar steun van Assur. Het is niet bij gedachten gebleven, helaas! Wanneer de stad belegerd is zendt Achaz boden naar Tiglath-Pileser met de boodschap: 'Ik ben uw knecht en uw zoon; trek op en verlos me uit de macht van Aram en Israël, die tegen mij zijn opgetrokken!' In het besef dat het aangezicht van Assurs koning niet voor niets over hem zal lichten, koopt hij die steun met zilver en goud, dat zich bevond in het huis des HEEREN! Hoezeer heeft de angst om het lot van zijn huis en zijn volk hem verblind! Met geld, dat hij weghaalt uit het huis van de machtige Koning van hemel en aarde, wil hij zich verzekeren van de steun van slechts één der oversten van deze aarde.

Daarbij levert hij zich volledig aan Assurs koning over. Hij noemt hem meester, de machtige heer. En zichzelf beschouwt Achaz als de knecht, de slaaf. Hij erkent Tiglath-Pileser als een beschermende vader en zichzelf als de ongehoorzame zoon. Wanneer Jesaja het hier vermelde onderhoud met Achaz heeft, zijn deze plannen vermoedelijk nog niet uitgevoerd. En de profeet doet het uiterste om de koning van dit dwaze plan af te houden. God wil de koning de ogen openen voor het enige vaste fundament, waarop zijn koningshuis is gebouwd en overeind zal blijven staan. 'Indien ge niet gelooft, Achaz, voorwaar, ge wordt niet bevestigd!'

Op bijzonder knappe wijze heeft Jesaja zijn boodschap in dit korte woord samengeballt. Helaas is bij de vertaling veel van de zeggingskracht verloren gegaan. In de tekst staan twee hoofdwoorden: geloven en bevestigen. Maar in het hebreuws gaan beide woorden

terug op één zelfde wortel, die in onze taal is bewaard gebleven in het bekende woordje 'amen'. En wat betekent 'amen'? 'Amen' wil zeggen: het is waar en zeker, vast en zeker! Amen heeft te maken met vastheid, betrouwbaarheid. En wat vast en betrouwbaar is kan héél goed tegen een stootje! En waar is in deze wereld vol dreiging en wankeling het zekerste houvast te vinden? Toch zeker bij de HEERE, de machtige Koning van hemel en aarde! Omdat de Heere Koning is zingt de dichter van ps. 93 vol overtuiging: Vast staat nu de wereld en zij wankelt niet! God geeft houvast, vastheid, bevestiging, oftewel: bevestiging.

Maar, zegt Jesaja, zonder gelóóf is er van bevestiging geen sprake. We hebben alleen houvast als we God ook vertrouwen. En dan gebruikt Jesaja dat zelfde woordje 'amen'. De vastheid, die God geeft, moeten we ook be-amen! D.w.z. daar moeten we op vertrouwen. Als God ons vaste grond onder de voeten geeft, maar wij gaan er niet op staan, dan staan we niet vast. Er zijn verschillende vertalingen, die m.i. passender zijn dan die van het NBG. Waarbij ik kies voor: Geloof ge niet vast, dan staat ge niet vast! Als Achaz geen „amen“ zegt op Gods belofte, dan zegt God niet langer 'amen' tegen Achaz! Wanneer Jesaja zó tegen de koning spreekt, zal hij zeker hebben gedacht aan een speciale gelegenheid, waarbij God inderdaad duidelijk en onomwonden 'amen' heeft gezegd tegen Achaz. Dat was nl. gebeurd op de dag dat hij de troon van zijn vader overnam. In die troonsopvolging heeft Gods 'amen' geklonken. Want zo logisch als het bij ons (nog) is, dat de ene Oranje de andere opvolgt, zo onlogisch was het toen in het oosten, dat een zoon zijn vader opvolgde op de troon. Bij elke troonswisseling werden pogingen gedaan door opstandige elementen om de macht

te grijpen. Ook het huis van David kan daar van meespreken. Toch zit er al meer dan 200 jaar een zoon van David op de troon van Juda. Achaz is de twaalfde koning in successie van deze dynastie. Wat een verschil met het noordelijke rijk van Efraïm, waar sinds de scheuring onder leiding van Jereboam al zeven koningshuizen langer of korter aan de macht zijn geweest.

Waarin zit dat verschil tussen Efraïm en Juda? Dat verschil zit in Gods belofte aan David. Toen David eens voor de HEERE een huis wilde bouwen had God hem dit geweigerd. En de profeet Nathan liet hem weten: de HEERE zal voor jou een huis bouwen. En God had gezegd: Uw huis en uw koningschap zullen voor immer bestendig zijn voor uw aangezicht, uw troon zal vast staan voor altijd. En om de bestendigheid, de vastheid van Davids koningschap tot in volgende geslachten aan te geven gebruikte ook Nathan het woordje 'amen'! (2 Sam. 7).

Zal Jesaja zijn woorden niet met opzet zo gekozen hebben? De belofte van het bestendige koningschap is overgegaan van vader op zoon. Koning Achaz zit nog niet zo lang op Davids troon. Hij kan nog nauwelijks vergeten zijn wat hem tijdens het kroningsfeest ongetwijfeld is voorgehouden met de woorden van 2 Sam. 7: God zal uw koninklijke troon voor immer bestendigen. Hij zal u tot een vader zijn, en u zult Hem tot een zoon zijn. In eerster instantie gesproken met betrekking tot Salomo mag iedere Davidszoon zich dit voor gezegd houden. Hun troon zal vaststaan voor altijd.

Hoe kan Achaz nu zo bang zijn voor dat muiterkoninkje Pekah? En wat maakt hij zich druk om Rezin, al net zo'n rokend brandhout als zijn bondgenoot? Hoe is het mogelijk dat hij bescherming zoekt bij Assur? Hoe kan een koning van Juda, die zichzelf zoon van de HEERE mag noemen, zijn hoge afkomst zo vergeten dat hij zoon van de koning van Assur wil heten?

In meer dan één opzicht is het hier beschreven tijdstip een uiterst kritiek moment in de geschiedenis van God met Zijn volk. Politiek gezien is het een spannende zaak. Maar nog meer klemmt de vraag, hoe deze spanning door de koning

en het volk wordt verwerkt. Wat heeft het hun te zeggen dat zij volk van Gods verbond zijn? Hoe ervaart Achaz nu wat hem op het kroningsfeest is voorgehouden? Lééft de HEERE werkelijk voor hem? Of is de God van David voor hem net zo dood als zijn verre voorvader zelf?

Wanneer Jesaja aan Achaz zou hebben gevraagd: Maar koning! Geloof u dan niet dat de HEERE uw Vader is? — ik maak me sterk dat hij zou hebben geantwoord: Ja zeker wel! En misschien zou hij wel trots, met de borst vooruit, gewezen hebben op zijn edele afkomst van de grote David.

Zo kunnen we ervan overtuigd zijn dat we kinderen zijn van God. We zijn toch zeker gedoopt! We belijden met vuur dat de kerk het volk van God is, waarmee Hij een eeuwig verbond gesloten heeft. De vraag is maar: Wordt ook uit deze overtuiging gelééfd? Of is het schone theorie? Komt in de levenshouding der gelovigen ook uit, dat zij zich beschermd weten door de machtige Koning van hemel en aarde? Voelen de leden van Gods volk zich gerust en vol vertrouwen bij alles wat de kerk overkomt — of dat nu innerlijke verdeeldheid en meningsverschillen zijn of aanvallen vanbuitenaf? Natuurlijk geeft het spanningen in hun leven. Maar hoe worden die spanningen verwerkt?

Het gebrek aan geloof in Gods bewarende macht leidt tot panieksituaties. Dan wordt overhaast en ondoordacht naar middelen gegrepen, die van de regen in de drup

IN DIT NUMMER

Pagina 317

Ds J. Schaeffer,
Geloof ge niet vast, dan staat ge niet vast!

Pagina 318

Drs H. de Jong,
Discussie over homofilie (2)

Pagina 319

Ds G. Janssen,
De blijvende ambten
Prof. C. Veenhof,
Twee gouden jubilea

Pagina 320

D. W. L. Milo,
De Leviathan van Loch Ness

Pagina 322

Drs H. de Jong, Boekbespreking

helpen. De lange gescheidenis van Gods volk kent talloze voorbeelden. En we hoeven niet eens ver terug te gaan in het verleden van onze kerken.

Jesaja wil Achaz leren om geduld te hebben en rustig de tijd van God te verwachten, waarin Hij de weg tot uitredding van Zijn volk zal duidelijk maken. Een aanwijzing in welke richting Achaz zoeken

moet heeft hij trouwens al ontvangen in de naam van Jesaja's zoon-tje Scheaf-Jaschub: De rest, die zich bekéért, keert terug! Achaz moet niet in paniek dwaze dingen gaan doen. Laat hij beseffen, dat de zaak van zijn volk de zaak van zijn God is. Als hij dat niet gelooft, dan wordt hij niet bevestigd. Gelooft hij dat niet vast, dan staat hij niet vast!

H. DE JONG — AMSTERDAM

Discussie over homofilie (2)

En dan nu de hoofdschotel van deze discussie. Ds Van der Kwast vraagt, hoe ik mij een relatie voorstel van twee homofielen, die als vrienden samenleven. Wanneer daarbij de eis der onthouding gesteld wordt, leg je dan niet een te zware last op en wanneer het partnerschap niet met onthouding gepaard gaat, wat dan te zeggen van handelingen die toch sterke overeenkomst vertonen met wat in Rom. 1 en Gen. 19 wordt genoemd?

Bij deze vraag brengt mijn kollega het boekje van prof. dr Douma ter sprake, dat deze enige jaren geleden over dit onderwerp geschreven heeft.¹⁾ Douma onderscheidt daarin tussen homofilie en homosexualiteit. Onder de eerste verstaat hij de aanleg en onder de tweede het daadwerkelijk gevolg geven aan de homofilie neiging. Acht hij de homofilie geen zonde, voor wat betreft de homosexualiteit is dat wel het geval. Men kan waardering hebben voor de milde toon vol deernis waarin dit boek geschreven is. Toch zou ik de auteur een vraag willen stellen. Wanneer hij een onderscheid aanbrengt, waarvan hij zelf (p. 60) terecht zegt dat hij 't niet in de bijbel gevonden heeft — het onderscheid dus tussen homofiele aanleg en het homoseksuele gebruik van die aanleg —, wat kan hij er dan tegenin brengen, als een ander nog verder gaat in het maken van onderscheidingen en uit elkaar houdt: de aanleg, het gebruik en het misbruik van de gelijk-geslachtelijke aantrekking? M.a.w. ik geloof dat dr Douma een onderscheiding te weinig maakt. Inderdaad valt hij zo de homofiel aangelegden niet met Rom. 1 op het lijf, maar het halfslachtige van zijn aanpak is dat dit langs een omweg toch gebeurt. Hij legt immers de homofielen de plicht tot onthouding op en daarvoor hanteert hij toch weer de bekende teksten uit Genesis en Romeinen. Ook ds Van der Kwast

Kerkelijk Leven

neemt met deze halfslachtigheid genoegen.

☆☆☆

En, o zeker, ook ik vind onthouding een goede, waardevolle zaak. Vooral in een tijd die van sexualiteit oververzadigd is. Laten hetero- en homoseksuelen echt de verschillende teksten uit het Nieuwe Testament eens met nieuwe ogen gaan lezen en bijvoorbeeld het pleidooi van Paulus voor het coelibaat op zich in laten werken. Lange eeuwen heeft het huwelijk onder ons zo'n grote vanzelfsprekendheid gehad, dat de vrijwillig ongehuwde staat door niemand serieus werd overwogen. Waar kwam hij in de opvoeding ooit als mogelijkheid ter sprake? Toch zou hij bij alle seksuele overdaad en bij alle huwelijksellende in onze dagen een welsprekend teken kunnen zijn: de gesnedene terwille van het Koninkrijk der hemelen (Matth. 19:12).

Maar nu heb ik het over de *vrijwillige* onthouding. Onthouding als eigen beslissing kan alleen maar vrijwillig zijn, als je het evangelisch bekijkt. Je kunt, je mag die een ander nooit opleggen. Dat doet Paulus dan ook niet. Die geeft de onthouding alleen in ernstige overweging. En ik geloof, dat je ook bij homofielen niet verder mag gaan.

Ja, maar dat is toch heel iets anders? Natuurlijk is er verschil. Ik zal me echt niet zo dwaas aanstellen, dat ik homofiele vriendschappen als huwelijken ga bevestigen. Maar er zijn niettemin punten van overeenstemming. Hierbij denk ik aan het begin van het hoofdstuk, waarin Paulus schrijft over de onthouding, 1 Corinthiërs 7:1

v.v.: „Wat nu de punten betreft, waarover gij mij geschreven hebt, het is goed voor een mens niet aan een vrouw verbonden te zijn, maar met het oog op de gevallen van hoererij moet ieder zijn eigen vrouw hebben en iedere vrouw haar eigen man.” Gelukkig heeft Paulus meer dingen van het huwelijk gezegd, want dit hier is wel wat magertjes uitgevallen. Wat een laag motief, nietwaar, om te trouwen! Nee, geef me dan maar Efeziërs 5, waar man en vrouw in het huwelijk vergeleken worden bij de hoge verhouding tussen Christus en de gemeente. En inderdaad, daar gaat het over het unieke van het huwelijk (en over de volheid van misschien wel de man-vrouw-verhouding in het algemeen). Intussen blijft dat aangehaalde woord uit de Corinthiërs toch ook in de bijbel staan. Dat brood-nuchtere woord, waar wij ons misschien wel te hoog voor achten, maar dat de Heilige Geest toch goed en nodig voor ons vindt. En, overweeg nu eens welwillend: zou dit ook niet een argument voor duurzame homofiele vriendschap zijn? Met het oog op de gevallen van hoererij is het goed, dat elke homofiel z'n eigen vriend heeft? Is soms voor homofielen het gevaar voor hoererij minder groot?

☆☆☆

Ik weet wel, voor dr Douma en ds Van der Kwast is elk sexueel contact tussen homofielen hoererij. Dat komt doordat zij zich niet los kunnen maken van Genesis 19 en Romeinen 1: „mannen met mannen schandelijkheid bedrijvende” — terwijl toch duidelijk zou kunnen zijn, dat de apostel hier beelden oproept van promiscuïteit (het door elkaar heenlopen van meerdere seksuele relaties tussen mensen van één groep) en groepssex. En wanneer Paulus het dan in dat verband heeft over het wel verdiende loon, dat zij voor hun afdwaling in zichzelf ontvangen, ben ik geneigd aan geslachtsziekten te denken, die juist met promiscuïteit schijnen gepaard te gaan. Ik heb dat alles aangeduid als de smeerlapperij van Romeinen 1, het misbruik van de homoseksuele aanleg (niet eens altijd aanleg, trouwens), waarvan ik het gebruik onderscheid. In Gen. 19 zie je dat misbruik concreet voor je: hoe een hele stad op drie mannen afkomt; inderdaad om als mannen met mannen schandelijkheid te bedrijven.

Ds Van der Kwast schrijft: „Wanneer het partnerschap niet met onthouding gepaard gaat, wat dan te zeggen van handelingen, die toch sterke overeenkomst vertonen met wat in Rom. 1 en Gen. 19 wordt genoemd en door ds De Jong zo scherp is afgewezen”. Maar dit argument raakt me niet echt. Natuurlijk is er die overeenkomst, maar dat is ook bij de nor-

male sexualiteit het geval. Zodat je kunt terugvragen: „Wanneer het huwelijk niet met onthouding gepaard gaat, wat dan te zeggen van handelingen die toch sterke overeenkomst vertonen met wat op een walgelijke sex-party gebeurt?” Die overeenkomst is er, al moet je zeggen, dat het verschil groter is.

☆☆☆

Zeker blijf ook ik luisteren naar het woord 'tegen-natuurlijk', dat Paulus in dit verband gebruikt. De dingen welke ik hier aanduid, zullen mij nooit normaal of vertrouwd worden. Ook bijbels gesproken zijn ze afwijkend te noemen. Maar anderzijds moeten we dat woord 'tegen-natuurlijk' niet overdreven zwaar wegen. Het is gewoon niet zo'n sterk argument. Homosexuele ontucht noemt de Bijbel tegen-natuurlijk. Heterosexuele groepssex evenwel zou ook zo kunnen heten. En dan heeft 'tegen-natuurlijk' een sterk afkeurende betekenis. Maar de Schrift kent blijkbaar graden van tegen-natuurlijkheid. Zoals duidelijk wordt uit het feit, dat het dragen van lang haar door een man ook tegen-natuurlijk heet (1 Cor. 11:14). Ik meen daarom, dat wat in Rom. 1 beschreven wordt, meer tegen-natuurlijk is dan wat binnen een kuise homofiele vriendschap plaats vindt.

Of niet plaats vindt. Want wat weten wij daar uiteindelijk van af en wat hebben we daar uiteindelijk mee te maken? Ik heb mij nu, door de discussie gedrongen, enigermate begeven op dit hachelijke gebied. In mijn preek is dat niet gebeurd, zoals de lezer zich misschien herinnert. Dat kwam niet voort uit mijn onnozelheid, waardoor ik de consequenties van mijn standpunt niet overzag, maar geloof me, het was bescheidenheid. Bij mij staat steeds de doorbreking van de eenzaamheid voorop. Dat daar bepaalde gevolgen aan vast zitten, althans in veel gevallen, realiseer ik mij. Maar daarover praten doe ik niet graag. Ik heb er homofiele vriendenparen ook nog nooit naar gevraagd. Net zo min als ik dat doe bij vriendinnen die samen een huishouding hebben en daarin door de samenleving van ouds aanvaard zijn geweest.

Is dat het gedrag van de struisvogel? Alles hangt samen met mijn opvatting dat het gaat om een afwijking. Daarom is mijn benadering niet uitsluitend juridisch (geoorloofd — niet geoorloofd) maar heeft ook iets medisch. Daarover wil ik het in een slotartikel hebben.

¹⁾ Dr J. Douma, Homofilie, Amsterdam, 1973, in de serie: Ethisch commentaar.

De blijvende ambten

De vraag of het Nieuwe Testament ons ambten tekent die als blijvend bedoeld zijn en zo ja, welke deze dan zijn, heeft verscheidene theologen nogal wat hoofdbrekens gekost. Op zichzelf is dat niet geheel onbegrijpelijk, want we moeten dr A. D. R. Polman toestemmen wat hij schrijft in zijn behandeling van art. 30 N.G.B.: „Alles is eerst nog in wording en een veelvoud van ambten en charismatische gaven passeert ons bij het doorlezen der geschriften van het Nieuwe Testament.”¹⁾ En we moeten het wel met dr H. Berkhof eens zijn, wanneer hij opmerkt dat het gezag van het Nieuwe Testament voor de kerk niet daarin kan liggen, dat we deze veelheid moeten imiteren of harmoniseren en dat beide trouwens onmogelijk zijn.²⁾ Maar wanneer hij vervolgt met te zeggen dat dit gezag primair daarin ligt dat wij uitgenodigd worden om in onze situaties die weer heel anders zijn dan die van Jeruzalem of Korinthe, op onze wijze naam en inhoud te geven aan de ambtelijke Christus-representatie die zich in het Nieuwe Testament bezig is veelvormig te constitueren, dan is voorzichtigheid toch op zijn plaats, temeer omdat dr Berkhof dit standpunt als volgt toelicht: „Vandaar dat allerlei ambtsopvattingen zich min of meer gewrongen op het Nieuwe Testament beroepen, terwijl ze zich in werkelijkheid hoogstens bij één of enkele tradities daarin aansloten”. Want zonder de variatie te ontkennen staan we toch argwanend tegenover het spreken over verschillende tradities, alsof er in alle variatie toch niet een principiële eenheid tussen de verschillende (groepen van) Nieuwtestamentische geschriften zou bestaan. Wij menen dat deze principiële eenheid er is en dat wij die ook kunnen aanwijzen zodat we met in acht neming van de groei en wording enkele hoofdlijnen kunnen aanwijzen, die tenslotte leiden tot enkele ambten, waarin zich deze groei consolideert als door de Here Christus bedoeld voor de kerk van alle tijden. We kunnen daarbij rustig de mogelijkheid van nadere uitwerking in verband met eigen tijd en omstandigheden open houden, maar voorkomen op deze wijze dat we uitgaande van enkele principia de kerk naar onze smaak gaan inrichten, met zulk een vrijheid dat we er nog nauwelijks het concrete spreken van het Nieuwe Testament in terug vinden.

Naast de door ons reeds kort aangeduide buitengewone gaven, ambten en diensten, die geen van allen als blijvend zijn te beschouwen, vinden we gesproken over leiding geven, besturen, woord der kennis en der wijsheid, dienstbetoon, barmhartigheid, uitdelen, herder en leraars, oudsten, opzieners en diakenen, zie o.a. Rom. 12 : 8, 1 Cor. 12 : 8 en 28, Gal. 6 : 6, Ef. 4 : 11, 1 Petr. 4 : 11, Fil. 1 : 1, 1 Tim. 3 : 2, 5 : 7, Tit. 1 : 5, Jac. 5 : 14. Aanvankelijk bestonden de diensten, die op de charismata berustten naast de duidelijk ambtelijke diensten als die van herders en leraars, oudsten, opzieners en diakenen, en dit

volgens het getuigenis van Paulus, Lucas en Petrus. Dit was in bepaalde gemeenten zeker tot ongeveer 65 nog het geval,³⁾ dus gedurende heel het leven van Paulus, want deze apostel is vermoedelijk in 64 de marteldood gestorven. Wel is het opmerkelijk dat hij in de Pastorale brieven niet meer over de gaven spreekt (met uitzondering van de aan Timotheüs geschonken gave, 1 Tim. 4 : 11, 2 Tim. 1 : 6, maar dit is de ambtelijke gave om te leren en te regeren) en ook niet over bepaalde diensten, doch uitsluitend over de ambten van oudsten en diakenen. Dit is tegen het einde van zijn leven, wanneer zijn ambtsdienst gaat ophouden en daarmee zijn apostolische toezicht op de gemeenten. Hieruit is dit blijkbaar te verklaren.

Wanneer wij de boven opgesomde bonte rij van gaven, diensten en ambten overzien vallen twee dingen ons op.

In die diensten met als hun achtergrond de gaven komen steeds drie elementen naar voren: die van het spreken van het Woord Gods (met daarbij behorend het leren, vermanen en terechtwijzen), van het leiding geven en van het barmhartigheid oefenen. Deze zelfde elementen vinden we terug bij de ambten van oudsten (herders en leraars), opzieners en diakenen, zoals we later breder zullen zien.

Het tweede dat onze opmerkzaamheid verdient is dat de charismata, die de basis voor de verschillende diensten vormen als vereisten genoemd worden voor het ambt van oudsten, opzieners en diakenen.

Dat geldt van de gave van het woord der kennis en het woord der wijsheid, 1 Cor. 12 : 8, de onderscheiding der geesten, vers 10, de gave van de vermaning, Rom. 12 : 7. In de Pastorale brieven, waarin oudste en opziener promiscue gebruikt wordt, lezen we dat de opziener bekwaam moet zijn om te onderwijzen, 1 Tim. 3 : 2, moet kunnen vermanen, de tegensprekers weerleggen, zich moet houden aan het betrouwbare woord naar de leer, Tit. 1 : 9. Hij moet waken tegen de verleiders, Hand. 20, 30 en 31.

We lezen verder over de gaven van leiding geven, Rom. 12 : 8 en besturen, 1 Cor. 12 : 28. Van de opziener vraagt 1 Tim. 3 : 4 dat hij een goed „bestierder” van zijn eigen huis zal zijn, hoe zal hij anders voor de gemeente van God zorgen? vers 4 en 5. Hier draagt het zorgen dus duidelijk het karakter van leiden en besturen, vgl. ook 1 Thess. 3 : 12.

De diakenen zijn voor zover wij dat kunnen opmaken uit de verschillende gegevens van het Nieuwe Testament geroepen tot de dienst der barmhartigheid. Van dit dienstbetoon en de gave van uitdelen en barmhartigheid spreken Rom. 12 : 7 en 8.

³⁾ Dit valt gemakkelijk aan te tonen. Reeds tijdens zijn eerste zendingsreis 46-48 stelde Paulus met Barnabas overal in de door hen gestichte gemeenten oudsten aan, Hand. 14 : 23. Tijdens de tweede stichtte hij eerst de kerk te Filippi, die opzieners en diakenen had, Fil. 1 : 1. We weten niet met zekerheid wanneer deze brief geschreven is, de stichting van de gemeente viel echter waarschijnlijk in het jaar 50 en zal gepaard gegaan zijn met of spoedig gevolgd zijn door de aanstelling van opzieners en diakenen. Kort hierop volgt eveneens tijdens de tweede zendingsreis de stichting van de kerk te Corinthe met haar vele charismata en diensten. De ambten van opzieners en diakenen en deze charismata en diensten komen dus in dezelfde tijd voor en vermoedelijk ook tegelijk in dezelfde gemeenten. Anders zouden we moeten concluderen dat in verschillende gemeenten geen charismata geweest zijn. Maar 1 Petr. 4 : 10 en 11 spreken over de genadegaven en de velerlei genade Gods en wel m.b.t. die landstrekken, waar Paulus heeft gearbeid, vgl. 1 Petr. 1 : 1. In 1 Petr. zelf, komen ook zowel de charismata — 4 : 10 en 11 — als de ambten voor, 5 : 1-4.

We zien hieruit dat het N.T. geen tegenstelling kent tussen Geest en ambt, en dat men niet zo maar van verschillende tradities kan spreken.

Het Nieuwe Testament laat ons dus, zonder te fungeren als een wetboek met een reeks artikelen in zijn totaliteit kort samen gevat het volgende weten:

a) Voor de geeselijke opbouw van de gemeente zijn drie elementen van beslissende en blijvende betekenis: Het verkondigen van het Woord Gods, het leren; daarnaast het leiding geven en in de derde plaats het oefenen van barmhartigheid.

b) De ambten van oudsten (herders en leraars), opzieners en diakenen, hebben deze drie elementen als de hen typerende werkzaamheid. We zullen ze moeten beschouwen als door de Here Christus als blijvend bedoeld, mede omdat zij in de latere bijbelboeken (de Pastorale brieven) een sterk accent ontvangen. Daarin komt blijkbaar de boven genoemde ontwikkeling tot haar voltooiing en afsluiting.

c) In de dragers van deze ambten representeert Christus zichzelf in de volheid van zijn ambt als Verlosser in de Heilige Geest door het Evangelie met woord en daad, 1 Petr. 4 : 11.

d) In de diensten was dit ook het geval. Hun erkenning door de gemeente, welke een eis van Christus was, 1 Thess. 4 : 12, zal mede een factor geweest zijn in hun groei tot vastere ambtelijke diensten, in de weg van verkiezing door de gemeente. De (goede) ambtsdrager (1 Tim. 5 : 17 is de blijvende charismaticus.⁴⁾

e) Om meer vastigheid aan de inrichting der gemeente te geven bij het wegvallen van het apostolisch toezicht heeft Paulus tegen het einde van zijn leven in de Pastorale brieven op dit ambtelijk karakter alle nadruk gelegd.

Zo is er in alle variatie in het Nieuwe Testament toch een bepaalde lijn te trekken en daarin een principiële eenheid en is het ons mogelijk zonder gewrongen exegese en het slechts benutten van een deel van het Nieuwe Testament te komen tot een duidelijke afbakening van de weg naar een Schriftuurlijke inrichting van de kerk van vandaag.

⁴⁾ Dr W. van 't Spijker, De ambten bij Martin Bucer, pag. 349.

C. VEENHOF — KAMPEN

Twee gouden jubilea

In deze maand worden twee zeer zeldzame jubilea gevierd. Het zijn de jubilea van twee professoren die tegelijk herdenken dat ze voor een halve eeuw hun ambt als hoogleraar aanvaardden. Dergelijke jubilea zijn een hoge zeldzaamheid. Maar deze hebben nog een paar andere unieke aspecten. De twee jubilarissen zijn namelijk ook zwagers! En, wat nog meer zegt: ze hebben beide voornamelijk dezelfde wetenschap beoefend. En wat het meest zegt: ze hebben dat in volkomen harmonie en vanuit dezelfde geloofsovertuiging gedaan. De lezers begrijpen al wel op wie ik het oog heb: het zijn de hoogleraren Vollenhoven en Dooyeweerd.

Het spreekt wel als van zelf dat ik in Opbouw aan het dankbare herdenken van deze grote

¹⁾ Onze Nederlandsche Geloofsbelijdenis, IV, pag. 32.

²⁾ Wat is er aan de hand met het ambt? Studierapport enz., pag. 32.

D. W. L. MILO — VIERHOUTEN

DE LEVIATHAN van Loch Ness

U kent de Leviathan uit de statenbijbel? Natuurlijk kent u die. Zo zegt Job (40 : 20) „kunt gij de Leviathan met een vishaak optrekken, met een touw zijn tong neerdrukken?” Goed, u kent de Leviathan, maar weet u ook hoe die er uitziet? Waarschijnlijk niet. De N.B.G.-vertaling maakte van de Leviathan op deze plaats „krokodil”. Dat was blijkbaar slechts een veronderstelling, want in Ps. 74 : 14 heeft de N.B.G.-vertaling toch maar weer van Leviathan gesproken — en niet van krokodil. Hoewel een bioloog, die voor enkele jaren promoveerde, als stelling aan zijn proefschrift toevoegde: de leviathan loopt op vier poten. Hij hield het op de krokodil.

De Leviathan is trouwens niet de enige onbekende bij Job. In 40 : 10 (SV) luidt het: „zie toch de Behemoth, die Ik gemaakt heb, evenals u”, enz. Het N.B.G. sprak hier van „nijlpaard”; vermoedelijk ook weer een veronderstelling. Want men begreep met een dichtelijk boek te maken te hebben, waarin beelden en namen gebruikt kunnen worden, die niet op de realiteit slaan. Gesteld immers, dat de Behemoth inderdaad een nijlpaard zou zijn — wat denkt u dan van het vervolg: „dat de Behemoth de eerste van Gods werken is, van een zwaard voorzien”? En is het nijlpaard op de eerste dag geschapen? Neen. Nu, dan is de Behemoth geen nijlpaard maar een onbekend en onvergelijkbaar wezen.

De vragen zijn nog niet over. Ze beginnen pas te komen. Want wat denkt u van Ps. 74 : 14: „Gij hebt de koppen van de draken in het water verbrijzeld, de koppen van de Leviathan vermorzeld”? Hier wordt de Leviathan gelijkgesteld met een waterdraak. En wat is een waterdraak? Wel, dat zou iets kunnen zijn als het monster van Loch Ness. Daar komen we zo op terug.

Maar zo dachten onze vaders nog niet. Die stelden, in de statenberijming, de Leviathan gelijk met de bekende Farao — de waterdraken gelijk aan „al zijn heir”, dat in de Rode Zee verdronk. Zie naar de verzen 13 en 14. Trouwens onze vaders zagen Farao met „al zijn heir” verdrinken in die Rode Zee, zoals dat in het gebed bij het doopsformulier wordt gezegd. Maar dat Farao er zelf bij staat niet in Exodus (14 : 23, 24), terwijl een halve eeuw geleden het graf van deze Farao is blootgelegd! Deze opmerkingen maken duidelijk, dat we bij het lezen van de Bijbel ook rekening moeten houden met wat de schepping ons leert. In de Ned. Geloofsbelijdenis wordt de schepping zelfs als eerste bron genoemd voor het kennen van God.

—o—

Twée gouden jubilea

christen-geleerden aandacht schenk. Maar nu ik mijn pen daarvoor op papier zet bestormen mij zoveel gedachten en herinneringen, dat ik niet weet waar ik beginnen moet en eindigen zal. Ik zou over hen wel een brochure of een boek willen en kunnen schrijven.

★ ★ ★

Laat ik beginnen bij het begin. Dat was ook ten opzichte van het contact met de twee jubilarissen beslissend.

Ik herinner me nog als de dag van gisteren het eerste optreden van beide hoogleraren. In september 1926 werd ik student in Kampen.

Voor ik student werd had ik al enkele jaren als onderwijzer en leraar gewerkt. En daarbij was mij de noodzaak van een wijsgerige oriëntatie al gauw duidelijk geworden. Toen ik zestien jaar werd kreeg ik van mijn vader „Het Calvinisme” van Kuiper. Ik heb dat verslonden. Een nieuwe wereld ging voor mij open. Een levens- en wereldbeschouwing die toen voor mijn besef „af” was! Later door-kroop ik andere redevoeringen van Kuiper. En zijn „Gemeene Gratie”. Nog wat later Bavincks „Christelijke Wereldbeschouwing” en diens „Christelijke Wetenschap”. Ik zette mijn tanden in zijn „Wijsbegeerte der Openbaring” en neusde in Casimirs Geschiedenis van de Wijsbegeerte en andere soortgelijke lectuur. Als lezer-van-het-begin van „De Reformatie” spelde ik de artikelen van dr Wielenga, later gebundeld in diens: „In de School der Wijsbegeerte”.

In die jaren begon ook „Antirevolutionaire Staatskunde” te verschijnen. En daarin opende een zekere mij toen volmaakt onbekende dr H. Dooyeweerd een artikelenreeks die tot titel

Dan is er nog een bijbelplaats, die we in acht moeten nemen. In Ps. 104 : 26 staat: „Daar is de zee... daar gaan de schepen, de Leviathan die Gij geformeerd hebt om er mee te spelen”. Dat psalmvers boeide me al, toen ik een kind was. Want, dacht ik, is zo'n sterk monster een ding om mee te spelen? Later begreep ik: dat zeemonster speelde zelf; het toonde zijn kracht door met de schepen te spelen. En inderdaad, door alle eeuwen zijn er berichten binnengekomen van zeemonsters, die schepen aan spaanders sloegen, waarbij de bemanning schreeuwend van angst omkwam — op een enkele na, die het kon navertellen.

En weer denken wij aan het Schotse meer bij de rivier Ness. In 1952 trachtte John Cobb het wereldrecord te water op Loch Ness met zijn snelle motorboot te breken. Toeschouwers genoeg. Hij kwam echter om, toen zijn boot een plaats bereikte, waar het water plotseling een werveling vertoonde. Er is nooit een verklaring voor de werveling in het water gevonden.

—o—

We stappen over op Jesaja. Ook die noemt de Leviathan en ook hier hebben de moderne vertalers niet voor krokodil durven kiezen. In 27 : 1 leest u: „te dien dage zal de HEERE met zijn fel, groot en sterk zwaard bezoeking brengen over de Leviathan, de snelle slang, over de Leviathan, de kronkelende slang en Hij zal het monster in de zee doden”. En dan gaat het verder over... een wijngaard en bruisende wijn, beelden van vrede en welvaart.

Duidelijk is, dat Jesaja een beeld gebruikte; een beeld van volksvijand nummer een. Maar een sprekend beeld, een beeld dat de hoorders aansprak. Want men begreep dat er een zeemonster moest zijn, dat weerzinwekkend en beangstigend was, dat met schepen en mensenlevens kon spelen, ontembaar, onweerstaanbaar. Sterker: met dit bestaande zeemonster werd niemand anders dan de Satan vergeleken: de overste van deze wereld, de oude slang, de grote draak (Openb. 12 : 9). De slang uit het eerste bijbelboek komt dan ook terug in het laatste. En wordt nu vergeleken met „een oude slang, met zeven koppen, de snelle en kronkelende slang”, het zeemonster van Jesaja, de Leviathan!

Ziet u dat ons onderwerp interessant gaat worden? En begrijpt u de brutaliteit van onze titel?

Want ieder kent sedert de dertiger jaren de „mythe” van het monster van Loch Ness. Ieder weet, dat de Schotten zuinig, dat ze bijgelovig zijn en dat ze een eigen monster hebben in Loch Ness. Maar hoe zit dat eigenlijk?

Wel, dat monster is niet pas veertig jaar geleden ontdekt. Het bestaan van een verder onbekende diersoort bij Inverness is al eeuwen lang regelmatig geboekstaafd. Om de vele vervalsingen, de vele grapjes, de grote onbekendheid en de onwaarschijnlijkheid van het „monster” is het tot een „mythe” geworden. Ten onrechte. Er zijn duizenden waarnemingen geweest, honderden schetsen en tekeningen, diverse foto's, enkele films gemaakt en in de laatste jaren zijn alle maritime hulpmiddelen gebruikt, om zekerheid en gegevens te verkrijgen: dat het dier in meervoud be-

had „In den strijd om een Christelijke Staatskunde, Proeve van een fundering der Calvinistische levens- en wereldbeschouwing in hare wetsidee”. Als een schok ging de titel daarvan door mij heen. Ze waren van een geheel ander gehalte dan wat dat tijdschrift verder bood. Ik deed mijn uiterste best ze te verstaan. Ze boeiden mij boven mate. In diezelfde jaren verscheen er in het voornamelijk tijdschrift „Stemmen des Tijds”, een maandblad voor Christendom en Cultuur, een studie van een zekere dr D. H. Th. Vollenhoven, van wie ik als kerkelijk geïnteresseerde alléén wist dat hij predikant was in Den Haag. Het tekende „Enkele grondlijnen der kentheorie”. Dat artikel fascineerde mij ook hevig want het was zo geheel anders dan de gangbare dominees-lectuur die ik in die dagen onder ogen kreeg. Ik begreep dat én Dooyeweerd én Vollenhoven werk leverden van zeer hoog gehalte. En dat niet alleen: door hen werd op een wijze zoals ik nog niet had leren kennen geworsteld met de zwaarste problemen waarvoor het nadenken over de door God geschapen wereld en

staat, vermoedelijk in groepsverband, en dat het alleen aansluit op wat wij aan „voorwereldlijke diersoorten” weten.

—o—

De oudste beschrijving is van niemand minder dan de zendeling Colomba, die in het jaar onzes Heren 565 optekende: dat hij met een groep leerlingen „een zeker watermonster” in de rivier Ness heeft waargenomen. En Colomba, die hier der waarheid getuigenis kwam geven, wist wat hij gezien had. Hij bracht het Evangelie, hij bracht enige algemene ontwikkeling bij een achterlijke bevolking en hij legde historische feiten vast. Zijn geschrift wordt in Edinburg bewaard.

Deze mededeling staat daar eenzaam in de historie van 14 eeuwen geleden. Daarna zijn er veel mondelinge gegevens geweest en die bleven onder de bijgelovige en geïsoleerde bevolking gefluisterd binnen schemerige vertrekken. Men wist iets van Johannes' vergelijking van een draak met de Satan. Men wist iets van de dreiging des Heeren door de mond van Jesaja. Men fluisterde, dat de Satan zelf in Loch Ness huisde. Daarom werden de waarnemingen stil gehouden. Natuurlijk, waar het bloed niet kan gaan daar kruipt het wel — en in de 16de en 17de eeuw liepen door heel Schotland de verhalen over „monsters”, drijvende eilanden of omgekeerde boten in Loch Ness. Maar wie kwam kijken ... vond niets.

Tot de boekdrukkunst, de betere communicatie, de couranten kwamen. In 1871 liep D. MacKenzie bij het dorpje Abriachan en zag een omgekeerde boot in het meer drijven. Toen het voorwerp zijn aandacht had kwam het in beweging, zwom met grote snelheid weg, liet een spoor van schuim en wielend water achter en verdween uit het gezicht.

In 1933 werd de autoweg A 82 aangelegd, die langs de gehele lengte van het meer naar Inverness loopt. Tussen haakjes: dat meer is een kleine 40 km lang en gemiddeld 2 km breed. Hoewel het in oppervlakte het tweede meer van Schotland mag heten is zijn inhoud (met een diepte van meer dan 300 meter) zo groot, dat Loch Ness verreweg het grootste zoetwaterreservoir van Brittannië is. Welnu, deze autoweg bracht het gebied, dat tot dan alleen te voet of te paard bereikbaar was, in verbinding met de denkende wereld. Er kwam toerisme. Er kwamen onderzoekers. De verhalen over het „mythische” monster bereikten de wereldpers. Vandaar dat in de dertiger jaren de waarnemingen pas goed begonnen en vastgelegd werden. De verdichting, de mythevorming, leverde de grootste moeilijkheden: zelfs een oprechte Schot durft het monster niet te ontkennen, maar er evenmin stellig aan te geloven. In het rapport over de laatste wetenschappelijke onderzoeken, verschenen deze zomer, staat dat ook vermeld: dat de werkelijke feiten stelselmatig zijn verduisterd en dat de kletspraatjes steeds aanvaard werden!

—o—

U wilt wel eens wat feiten weten? Goed. Het eerste min of meer officiële rapport is uit 1934 en werd geschreven door Alex Campbell, destijds waterschout van Fort Augustus. U weet wellicht dat Loch Ness, dat bij Inverness uitloopt, bij Fort Augustus begint. Een jaar tevoren, in 1933, had een ooggetuigeverslag in The Inverness Courier de wereldpers

gehaald. Toen vond Campbell, die een aantal waarnemingen in zijn 50-jarige ervaring met Loch Ness gedaan had, de tijd aangebroken om zijn gegevens te boek te stellen. Hij beschreef bijzonder zijn waarneming van mei 1934. De oppervlakte van het meer was glad geweest en hij zag het monster op 250 yards afstand: „een zeer groot dier, met een kleine, taps toelopende kop op een zes voet lange, ook taps toelopende hals; waarachter een bult kwam, ongeveer 30 voet lang; het dier bleef enige tijd rustig liggen, tot er drie schepen in zicht kwamen, waarop het onderdook.”

De volgende beschrijving dateert van juli 1934. Een ploeg van 20 mensen nam een maand lang van het morgenkrieken tot de avondschemering het Loch Ness zorgvuldig waar. Het resultaat was teleurstellend: er werden in totaal 5 foto's en een film opgenomen, maar de afstanden waren te groot of de foto's te vaag dan dat ze waarde hadden. Wel maakten ze de indruk van de „aanwezigheid van iets groots en dierlijks in het meer.”

Het duurde 30 jaar voor er weer een wetenschappelijke expeditie voor hetzelfde doel werd uitgerust. Intussen gebeurde er echter meer.

Een Londens arts, dr R. K. Wilson, reed met een vriend langs Loch Ness en stopte 2 mijlen ten noorden van het dorpje Invermoriston, toen ze een wieling in het water ontdekten. Ze stapten uit en op 200 yards kwamen kop en nek van een onbekend dier boven water. Dr Wilson had een geleende platencamera in de wagen en haastte zich 4 foto's te maken. Slechts een ervan slaagde: het is de eerste authentieke foto en wel uit 1934: achter een taps verlopende, lange nek, die in een kleine kop uitloopt, is een grote donkere vlek in het water te zien, die een massaal lichaam aanduidt. Hebt u de primitieve platencamera's nog meegemaakt? Dan begrijpt u, hoe moeilijk het was daarmee snel een bruikbare plaat te schieten.

Tijdens de tweede wereldoorlog stond alle onderzoek stil. Alleen een Italiaanse krant vermeldde, tijdens een nieuwsloze periode, dat bij een bombardement op Loch Ness (!) het monster was opgeruimd. Maar na 1945 gingen de waarnemingscijfers met sprongen omhoog. Merkwaardig dat de deskundigen deze gegevens, evenals die over vliegende schotels, domweg loochenden: men gebruikte de these van gezichtsbedrog, of die van massa-suggestie; dan wel men dacht aan grote zeehonden of een paar verdwaalde waswissen. Niettemin de waarnemers waren te talrijk en te zeker van hun zaak, dan dat het monster kon worden bijgezet in het graf van sinterklaas.

Na 1960 werd de studie van de Leviathan, het watermonster, met kracht aangepakt. De eerste foto's klopten immers met talloze mondelinge berichten? Bovendien werden foto's uit 1960 tien jaar later met hulp van een computer „gelezen”; werden met hulp van radar, sonar en strobescamera zaken vastgesteld, die voordien onbereikbaar waren. Sedert vorig jaar staat vast: dat de „leviathan” van Loch Ness een heuse diersoort is, waarvan wij nog maar weinig anders weten dan dat het groot, lang, sterk en schijnbaar uit de voorwereldlijke fauna overgebleven moet zijn. Met „voorwereldlijk” is bedoeld: verband houdend met en passend bij diersoorten van voor de laatste ijstijd. Interesseert het u? Dan gaan we er volgende week mee verder.

dus ook de wijsbegeerte ons plaatst. En ze deden dat vanuit een rotsvast geloof in de betrouwbaarheid van Gods openbaring.

★ ★ ★

Toen Vollenhoven en Dooyeweerd professor waren geworden kocht ik dadelijk hun inaugurele oraties, resp. „Logos en Ratio, beider verhouding in de geschiedenis der Westersche Kentheorie” en „De betekenis der Wetsidee voor Rechtswetenschap en Rechtsphilosophie”. Ik begreep van de eerste niet de helft en van de laatste nog minder. — De eerste las ik onlangs nog eens door, maar ik durf nog niet te zeggen dat ik die ten volle begrijp. — Maar met een intuïtie die ik een geloofs-intuïtie durf te noemen, begreep ik dat door deze jonge hoogleraren — ze waren resp. 34 en 32 jaar! — op hoog wetenschappelijk niveau wijsgerige wegen werden ingeslagen vanuit het enig goede uitgangspunt met het enige kompas dat daarbij de goede koers aangeeft. Of, om het met een woord van prof. K. Schilder te zeggen: dat door hen

„bloedige ernst” werd gemaakt met de studie van de wijsbegeerte die zich wil laten beheersen door het Woord van God.

Op de Theol. Hogeschool doceerde prof. Hoekstra op glasheldere wijze de filosofie. Maar het was voor hem een bijvak. Hij behandelde de geschiedenis ervan. Ik volgde o.a. een college over Kant. En voorts moesten we een dictaat logica bestuderen dat traditioneel aristotelisch van opzet was. Met grote eerlijkheid verklaarde Hoekstra dat van een christelijke kentheorie en wijsbegeerte nog geen sprake was. Later las ik bij Kuyper hetzelfde. Aan het eind van zijn professoraat lanceerde deze uitspraken als: de Calvinistische beweging begint pas. — Er is nog geen steen boven de grond. We zijn pas aan het uitgraven van de groeve voor het fundament en met het leggen van de fundamenteen wordt pas een begin gemaakt. Er moet met ernst studie worden gemaakt van de filosofie. Meer dan tot dusver dient in onze kringen de vraag gesteld of de beginselen van de logica, de ontologie, de kosmologie, de anthropologie die in de gang-

bare wetenschap heerschappij voeren met de beginselen van het Calvinisme overeenstemmen dan wel tegen de grondslagen daarvan ingaan. Algemeen gangbaar was in die dagen het Neo-Kantianisme van de Badense school. Hoekstra, zelf leerling van Windelband, gaf een privatisimum over diens Präludien. Maar hij kwam niet verder dan het verklaren daarvan. Op een gereformeerd studentencongres werd kort voor ik student werd nog de stelling geponeerd dat Kant in zijn „Kritik der reinen Vernunft” de vaste basis voor de wetenschap en in zijn „Kritik der praktischen Vernunft” datzelfde voor de ethiek had gedaan. Nu moest er nog komen een „Kritik der religiösen Vernunft” en dan was de zaak rond! De zeer begaafde sympathieke leidse hoogleraar — helaas jong gestorven — Roessingh was daarmee met alle kracht bezig. Enkele studenten die nog wat verder wilden zien waagden zich aan Husserl's Phaenomenologie.

★ ★ ★

Zo stonden de zaken in de tijd toen Vollen-

hoven en Dooyeweerd hoogleraar werden. Al gauw hoorden we dat de colleges van Vollenhoven geweldig insloegen. Tot onze vreugde hoorden wij ook dat die getypt werden — in die tijd een novum. Al gauw was zo zijn „Isagoge” (inleiding) in ons bezit. — Een halve eeuw is er nu al aan gewerkt en ze is — helaas! — nog niet in druk verschenen! — We vormden in Kampen een „Calvinisme-club” die Vollenhoven's dictaten gingen bestuderen.

Een evenement was de verschijning van het eerste nummer van jaargang 1928 van het toen nog verschijnende Driemaandelijks Tijdschrift Antirevolutionaire Staatskunde — ik weet dat nog uit het hoofd! — waarin Dooyeweerd voor het eerst een overzicht gaf van zijn wijsgerige conceptie. Het staat stukgelezen in mijn kast. Er is toen hard gestudeerd in Kampen om deze wijsbegeerte te verstaan. Mijn vrienden Jan Meester en Piet Keizer weten daar ook alles van!

En dan waren er de Lunterse congressen van de Geref., later Calvinistische Studentenbeweging — Herman Ridderbos was er secretaris, Piet Kunst penningmeester en ondergetekende voorzitter van. Vollenhoven en Dooyeweerd — de laatste met zijn sympathieke vrouw, zijn trouwe medewerkster! — waren daar altijd. Het is niet te berekenen welk een invloed van die congressen uitging! Dag in dag uit luisterden we vóór alles naar Vollenhoven en Dooyeweerd. Daar hoorden we van de eerste zijn baanbrekende „Beginselen der Psychologie” en genoten we van Dooyeweerd's uitzonderlijk didaktisch vermogen en fenomenale kennis van vele vakken van wetenschap. Er is daar een generatie van studenten gevormd die hun leven lang dankbaar zijn gebleven voor wat ze in Lunteren hebben ontvangen. Ze hebben dat als een genade van God ervaren. Nog hoor ik dr. Harrenstein, die een heel congres had meegemaakt, aan het einde daarvan zeggen, dat hij stom verbaasd was over wat hij die week had meegemaakt: een honderdtal studenten die van 's morgens vroeg tot laat in de avond met onverminderde aandacht bezig waren met de laatste, beslissende levensvragen.

☆☆☆

En nog iets komt mij in de herinnering. In 1934 werd de Vereniging voor Calv. Wijsbegeerte opgericht. 't Is me een vreugde mee één van de oprichters daarvan te hebben mogen zijn geweest. Deze vereniging stimuleerde het organiseren van cursussen waarin de grondbeginselen daarvan werden uiteengezet. Ik heb er zelf verscheidene mogen leiden. Meestal werden ze op drie à vijf avonden gehouden. En wat mij steeds weer verbaasde was dat — in die zwarte crisistijd! — de zalen waarin ze gehouden werden stampvol waren. Ik herinner me b.v. nog heel goed een in een gebouw in de Scholtenstraat in Rotterdam — Schippers was er de organisator van. Welke prachtige vragen werden gesteld en wat was er een vreugde samen Schriftuurlijk licht over de wonderlijk schone structuur van Gods kosmos te zien opgaan! Prof. Begeman heeft eens over deze tijd prachtige dingen gezegd. Hij typeerde die als „die wondere tijd”. En dat was hij. Eén herinnering leeft bij mij nog bijzonder sterk. Het is er een uit wat ik in een in Den Haag gehouden cursus beleefde. Onder de deelnemers waren er een paar die met bijzondere interesse deelnamen aan de discussie. Na afloop had ik een gesprek met hen. Het bleek dat zij Joden waren, vrijzinnige. Ze vertelden dat ze als nieuwsgierigen waren gekomen. Ze hadden een aankondiging of advertentie van de cursus gelezen. En ze zeiden dat ze bijzonder gefascineerd waren door deze filosofie. En toen ik hen vroeg naar de reden daarvan

zeiden ze, ik herinner me het nog precies: Ze is zo „wirklichkeitsnah”. Ze tekent zo precies de werkelijkheid! Het is een van de mooiste reacties die ik ooit over de reformatorische wijsbegeerte heb gehoord.

☆☆☆

Tot mijn schrik merk ik dat mijn plaatsruimte reeds meer dan gebruikt is.

Beste Vollenhoven en Dooyeweerd. Het is een vreemde felicitatie die ik geef. Ik schreef zo maar op wat in mijn hart — ja in mijn hart — opkwam. Ik geef jullie in gedachten een warme handdruk en ik zeg, wetend dat ik namens heel velen spreek: hartelijk, hartelijk dank voor het vele dat jullie door Gods genade in noeste vlijt in de dienst van onze Meester in zijn Koninkrijk hebt mogen doen.

God spare jullie nog enige tijd voor je familie en je vele vrienden en leerlingen, en geve jullie te ervaren dat het in de avond van het leven nog stralend licht kan zijn!

Correctie. In het artikel van vorige week, „Het grote gevaar” is een ernstige fout geslopen. Ik schreef daarin dat er 10 studenten in Kampen studeren; dit moet uiteraard zijn: Er studeren 10 studenten in Apeldoorn.

Boekbespreking

Huub Oosterhuis,
MENSEN VOOR DAG EN DAUW
Ambo, Baarn 1976
fl 12,50

Een nieuw boek van Oosterhuis is wel iets om even bij stil te staan. Hij is iemand die goed schrijft. Daarbij komt, dat hij bij velen om zijn liederen, gedichten en gebeden zeer geliefd is. Geen wonder dus, dat van vele kanten, vooral ook door de jeugd, naar dit boek gegrepen wordt. Uit de eerste reacties blijkt, dat met name hoofdstuk twaalf een grote blikvanger is. In dat hoofdstuk immers, dat op p. 127 begint, voert Oosterhuis openlijk het pleit voor een 'linkse' politiek en voor een bondgenootschap met de 'volgelingen' van Marx. Dat is sensationeel genoeg.

Toch, wie gewend is naar achtergronden te vragen, zal niet meteen op dat hoofdstuk afvliegen. Politieke positiekeus wordt vooraf gegaan door een keus, die nog dieper ingrijpt, te weten de religieuze.

Ik heb Oosterhuis altijd al een mysticus gevonden. Ik heb daar ook over geschreven in ons blad, toen ik enkele van zijn liederen uit het Liedboek besprak. Het heeft me daarom allerm minst verbaasd, in dit boek (hoofdstuk 5) een schets aan te treffen van de grote mysticus der middeleeuwen, Meester Eckhart.

Kenmerkend voor de mystiek is de vervaging der grenzen, met name van de grens tussen Schepper en schepsel. Mystiek gaat heel gemakkelijk over in pantheïsme. M.i. ontkomt ook Oosterhuis daar niet aan. Ik kom daar straks nog op terug.

Ik wil nu eerst wijzen op een opmerkelijke kenschetsing, die Oosterhuis in dat vijfde hoofdstuk van Eckhart geeft: „Hij staat onbevangen en vindingrijk in zijn traditie, schuift bepaalde zogenaamde 'geloofswaarheden' naar de achtergrond en haalt andere naar voren. Zo schept hij ruimte voor een nieuwe beleving van het oude geheim” (p. 60).

Deze woorden mogen kenmerkend zijn voor Eckhart, ze zijn het ook voor Oosterhuis zelf. Ook hij staat onbevangen en vindingrijk in zijn traditie. Dat is prijzend gezegd. Ik wil hem ook de intentie van onbevangenheid en zeker de vindingrijkheid niet onzeggen. Ik voeg er alleen een ander woord aan toe dat niet prijzend, maar afkeurend is: willekeur. Is het mogelijk, zo vraag ik, om zo met de traditie om te gaan? Kan dat niet alléén, wanneer je de traditie (waartoe ook de Schrift behoort, al gaat die er tegelijk hoog boven uit) alleen maar als bron en niet meer als

norm opvat? Alleen maar een voorraad waaruit je put en niet meer een gezag waarnaar je je richt? Hoe moeilijk dat laatste in sommige details ook mag zijn.

Laat ik een voorbeeld geven van wat ik als willekeurig Schrift-gebruik zie. In zijn pleidooi voor een bondgenootschap tussen christenen en marxisten schrijft hij: „Voor hen die zoeken naar de meest messiaanse politieke constellatie, is het goed zich veelvuldig dit woord van Jezus te herinneren: 'Eens kwamen zijn volgelingen bij hem met de klacht: wij hebben mensen gezien die demonen uitdreven, maar niet in uw naam. Hoe kan dat? Hij antwoordde: Wie niet tegen Mij is, doet met mij mee'. Wie werkelijk demonen, storme en boze geesten uitdrijft, is zijn geestverwant” (p. 141). Beïnvloed als hij zijn door allerlei moderne vertalingen, ontgaat het ons wellicht dat wij hier meer met een navertelling dan met een vertaling van het evangelisch fragment uit Marcus 9 (of Lucas 9) te maken hebben. Maar dat is tot daaraan toe. Erger is dat Oosterhuis, al losjes navertellend, deze passage naar zijn hand zet. Want het gaat daar in het evangelie over iemand die in Christus' naam demonen uitdrijft. Daarmee vervalt de mogelijkheid ten enenmale, in deze quivellbanner een bevriende marxist te zien. Want die zal Jezus' naam juist niet noemen. Oosterhuis gaat hier wel erg 'vindingrijk' met de evangelische traditie om. Hij put hier wel uit de Bijbel, maar hij richt er zich niet naar. Dit is wel uit het Woord, maar niet naar het Woord. En dat is willekeurig. Als zovelen vandaag, is Oosterhuis iemand die zich wel door het evangelie laat inspireren, maar niet laat normeren. Dat maakt, is mijn ervaring, het gesprek met hem over de Bijbel moeilijk, zo niet onmogelijk. Je denkt hetzelfde uitgangspunt te hebben, maar dat is slechts schijn. Het veelvuldig gebruik dat hij in dit boek van de Bijbel maakt, kan niet verhullen, dat de Bijbel toch tussen ons in staat. Dat wordt bladzij na bladzij duidelijk. Daarvan twee belangrijke voorbeelden.

☆☆☆

'God' is bij Oosterhuis een naam, waaraan geen bovenaardse werkelijkheid behoeft te beantwoorden. Hoewel er meerdere uitspraken van hem zijn, ook in dit boek, waarbij je denkt: ja, God is toch iemand voor hem, zijn er talrijker, waarin de naam van God vervluchtigt tot iets tussenmenselijks (bijv. op p. 185 de uitspraak, dat mensen elkaars hoogste goed kunnen zijn) of eigenlijk helemaal verdwijnt. Voor dit laatste wijs ik op de kenmerkende uitleg van een bekend psalmwoord: 'van God is de aarde en die er op wonen' (ps. 24) op p. 109/10. Oosterhuis geeft daarover de volgende uiteenzetting: 'Van God' betekent in de taal van de bijbel 'niet van mensen'. Dus: 'van niemand is de aarde, maar van allen die haar bewonen'. En dat wil zeggen: de aarde-van-God is een land dat bevrijd is van bezitters en bezetters, waarbij dat bevrijden mensenwerk is.

Om deze zwendel kan ik me nu boos maken. Ik denk aan een woord van Salomo: 'kom niet op de akker der wezen, want hun lossen is sterk' (Spr. 23: 10, 11). Deze Losser is God, die opkomt voor het recht van armen en verdrukten. Soms gebruikt Hij daarvoor mensen, maar soms ook niet. Soms ook onttrekt zich die goddelijke redding geheel aan onze waarneming, zoals in het geval van Naboth, die op last van koningin Izebel gestenigd werd. Toch geloven wij, dat ook hij gered is door de God der armen, die voor zijn verlossend handelen niet is aangewezen op mensenhulp, laat staan dat zijn hulp in de hune op zou gaan. Juist uit dit geloof blijkt of de Here God voor ons iemand met eigenheid is, ja dan nee.

☆☆☆

Ook Christus verliest zijn eigenheid bij Oosterhuis. „Hij is die mens-in-zijn-lichtglans, in wie Gods bedoeling openbaar wordt. Hij staat voor allen, alle denkbare mensen, zoals ze bedoeld zijn” (p. 101). De Christus-voor-ons, degene dus, die in onze plaats en ten onzen behoeve de verzoening heeft bewerkt, gaat naar de trant van de mystiek schuilen achter de Christus-in-ons. En deze op zijn beurt verluchtigt tot idee, bezielende gedachte, visioen, program. Hij is „De mens die ik

zijn zal. De mens in ons allen" (p. 102). Ook het eigene van Christus in zijn lijden gaat verloren. Terwijl de Here aan de vooravond van Golgotha duidelijk tot Petrus heeft gezegd: gij kunt Mij thans niet volgen (Joh. 13:36) — zo eigen en uitsluitend aan zijn persoon gebonden was het werk dat hij te doen had — schrijft Oosterhuis: „God, mijn God, waarom hebt Gij Mij verlaten? — geen messiaanse mens, die dit niet doorleven moet, het lijden om de ontoereikendheid van zijn levensoffer en de vergeefsheid van zijn eigen dood". (p. 174). Christus belichaamt hier de idee van het algemeen menselijke lijden. Hij is hier God verlaten zouden worden" (oude avondniet de verlatene, „opdat wij nimmermeer van maalsformulier.)

Let er trouwens ook op, dat hier in verband met de dood des Heren van vergeefsheid gesproken wordt. Geheel in overeenstemming met de moderne theologie, die nog wel de **bereidheid** van Jezus om te sterven weet te prijzen, maar in zijn dood zelf geen heil ziet. Het zoendood-motief is losgelaten. Dan kan inderdaad de dood des Heren niet meer **verkondigd** worden, zoals bij het avondmaal zo blij gezegd wordt (1 Cor. 11:26); hij kan slechts schoorvoetend toegegeven worden als betreurenswaardige ure der duisternis en niets meer.

☆☆☆

Voorts dan toch iets over Oosterhuis' pleidooi voor een bondgenootschap tussen christenen en marxisten. Tussen haakjes: een bondgenootschap veronderstelt dat christenen en marxisten toch verschillend zijn. Oosterhuis zegt immers ook niet dat christenen marxist moeten worden. Maar hij blijft m.i. in gebreke, aan te tonen, waarin dat verschil dan bestaat.

Maar wel draagt Oosterhuis met de volgende passage iets aan, met behulp waarvan het verschil scherp gesteld kan worden. Op p. 148 vertelt hij namelijk: „Toen, in de russische burgeroorlog, het Rode Leger Riga binnentrok, drong een patrouille een kerk binnen. Daar werd op dat moment de heilige liturgie gevierd. Eén van de soldaten, zo vertelt men, ging naar de lesenaar, sloeg de bijbel open en las: 'En hij zal alle tranen van hun ogen afwissen, en de dood zal niet meer zijn, en geen lijden meer, en geen rouw, want al het oude is voorbij'. En hij sprak: Heden is dit woord in vervulling gegaan. Dat was oktober 1917."

Dit is het marxisme ten voeten uit, in een scherp tegenover niet alleen met een kerk, die inderdaad wel te wereldvreemd de heilige liturgie gevierd heeft, maar in een even scherp tegenover met de bijbel zelf.

Er is stellig verwantschap tussen bijbel en marxisme, anders zouden ze niet met elkaar vergeleken kunnen worden. Beide signaleren ze onrecht, verdrukking, tranen en geschrei in de wereld. Beide hebben ze ook het visioen van een betere toekomst. Maar de bijbel zegt ons dat we trouwensvol mogen wachten op die toekomst. Het marxisme echter zegt: we hebben nu lang genoeg op God en zijn verlossing gewacht; we gaan het nu zelf doen! Daarmee heeft Marx zeer wezenlijk het bijbelse spoor verlaten. In Israël is de Messias niet op de troon gekomen door het recht in eigen hand te nemen en zichzelf te verlossen, maar door te wachten op God. Zoals David tot Saul zegt: „De Here moge recht spreken tussen mij en u, de Here moge mij aan u wreken, mijn hand echter zal niet tegen u zijn; zoals het spreekwoord der ouden zegt: van goddeloosheid komt goddeloosheid. Maar mijn hand zal niet tegen u zijn. ... Daarom moge de Here rechter zijn, en tussen mij en u oordelen; Hij moge toezien, mijn zaak beslechten en mij recht verschaffen tegenover u." (1 Sam. 24:13-16).

Toegegeven, wanneer wij zulke woorden lezen, behoren wij ons te realiseren. dat er in de geschiedenis zeer weinig christenen geweest zijn, die het met deze woorden gewaagd hebben. Althans, voor zover ons bekend. Dit feit verbiedt ons ook eigenlijk, marxisme en christendom tegenover elkaar te zetten. Marx en de bijbel, of Marx en Christus, dat is duidelijker.

Het is dan ook zo bedoeld, als ik zeg: er is vandaag tweërlei messianisme: het ene is marxistisch en aggressief, het andere christelijk en zacht-

moedig. 'And never the twain shall meet'. De zachtmoedigheid, waar het psalmboek vol van is, maakt bij veel christenen plaats voor de grimmigheid. Vandaar hun toenadering tot het marxisme. Waarom ziet Oosterhuis dit verschil over het hoofd?

☆☆☆

Hiermee hangt samen dat Marx de bijbelse antithese scheef getrokken heeft. De bijbelse antithese vinden we bijv. in deze profeten-woorden uit het slot van het Oude Testament: „Dan zult gij het onderscheid weer zien tussen de rechtvaardige en de goddeloze; tussen wie God dient en wie Hem niet dient." (Mal. 3:18). Of in deze woorden uit het slot van het Nieuwe Testament: „Wie onrecht doet, hij doe nog meer onrecht; wie vuil is, hij worde nog vuiler, wie rechtvaardig is, hij bewijze nog meer rechtvaardigheid; wie heilig is, hij worde nog meer geheiligd." (Openb. 22:11). Marx heeft dit profetische verschieft, deze uitkomst der geschiedenis, omgebogen en heeft gesteld: wie arm is, wordt nog armer en wie rijk is, nog rijker. Dat is Marx' antithese, die wel samenhangt met de bijbelse, maar er niet mee samenvaalt. Rijkdom en armoede zijn immers wel vaak begeleidingsverschijnselen van goddeloosheid en rechtvaardigheid, maar kunnen toch niet dienen als vervangende begrippen. Marx heeft 'rijk' en 'arm' los gemaakt uit de bijbelse verbanden. Zo heeft hij de antithese verwrongen, vervalst, geseculariseerd. Hij krijgt er wel meer mensen voor warm en op de been, dat is zijn gevaarlijk en onverantwoordelijk gelijk.

Bij Marx heet de arme nooit Lazarus, zoals bij Jezus. Lazarus betekent: God helpt. Maar Marx zegt tegen de arme: help jezelf. Marx legt de arme de woorden van de epe moordenaar in de mond: indien gij de Christus zijt, red uzelf en ons, door af te komen van het kruis. De woorden van de andere moordenaar: gedenk mijner, als ge in uw koninkrijk zult gekomen zijn, zijn Marx een gruwel. De arme is bij Marx de agressieve arme. In de bijbel is hij de zachtmoedige arme, de **ani** die ook **anaw** is, de ellendige (hebreuws: ani) die ook een geestelijk gebogene (hebreuws: anaw) is geworden. Of, zoals het Nieuwe Testament zegt, de arme, die in zijn armoede en ellende een arme van geest is, naar het woord van Jezus in de bergrede.

Zoals het moderne jodendom in Israël afgerekend heeft met het type van Ahasveros, de wandelende, opgejaagde jood, zo rekent veel christendom af met de figuur van Oom Tom. In plaats daarvan treedt aan beide zijden een agressief messianisme op, dat het wachten op de Here opgegeven heeft; een messianisme, dat als David bij zijn verzoeking in de woestijn met het zwaard in de hand op de Nabals in de samenleving afstormt en van de psalmen protest-songs maakt, waar het wachten uit weg is.

Nabals die het er naar maken — dat wel. Dat is het deel-gelijk van Marx, dat de rijken veelszins dwazen en goddelozen zijn. Daarom moet niemand de arme die naar het zwaard grijpt, lichtvaardig oordelen. Jezus veroordeelde Petrus ook niet, toen deze zich bij de arrestatie wilde verweren. Hij zei alleen, dat het zwaard niets zou uitrichten en beval daarom het zwaard des Geestes aan. (Luc. 22:36).

Hoe vreemd is de Here in zijn advies aan Petrus, het zwaard weg te doen! Hoe hebben wij toch ooit in de geschiedenis kunnen denken, dat voor deze weg van de Messias hele volksstammen te vinden zouden zijn? Dat heeft alleen gekund door een eenzijdige prediking van 'Christus-voor-ons' (Rom. 5), met verwaarlozing van het 'wij-met-Christus' (Rom. 6). Wel het rendement van Christus' offer, maar niet het deelgenootschap aan Christus' lijden. Het is zo volstrekt ongehoord, wat over de Here geschreven staat: „die als Hij gescholden werd, niet terugschold en als Hij leed, niet dreigde, maar het overgaf aan Hem, die rechtvaardig oordeelt" (1 Petr. 2:23). Jezus, de arme, die niet terug sloeg. Jezus, de arme, die Lazarus heet. Die „onder sterk geroep en tranen gebeden en smekingen geofferd heeft aan Hem, die Hem uit de dood kon redden en Hij is verhoord..." (Hebr. 5:7). God heeft inderdaad verhoord en gered, **getuige de opstanding**.

Maar men mag vandaag wel vragen met de pro-

feet: wie heeft deze prediking geloofd? De vreemdheid van het evangelie komt in onze dagen weer opnieuw voor ons te staan. Om dit evangelie te geloven, om deze weg achter Jezus aan te gaan (ook nadat Hij ons verzoenend is voorgedaan), — daarvoor is echt de Heilige Geest nodig. En je moet denken aan een woord van Nietzsche, die zei dat er in de geschiedenis maar één christen geweest is: Christus zelf. (Al eert deze uitspraak de Heilige Geest niet.)

Dit betekent ook dat 't christelijk verzet tegen Marx in veel gevallen goedkoop geweest is en ren verzet, waarbij men aan de verdrukke armen nog is. Het was en is zo angstig vaak een papieren lasten oplegde, waarvan men de zwaarte zelfs uit de verte niet beseftte. Dat geeft aan onze kritiek op het Marxisme en op het boek van Oosterhuis, dat voor een bondgenootschap met het Marxisme pleit, iets zwaks.

Ons blijft in de opkomende vloedgolf van het Marxisme niet zoveel anders over dan de daadwerkelijke navolging van Christus. Dat wil zeggen: in geval van persoonlijke verongelijking of verdrukking het aan God overgeven en wachten. Dit wachten betekent niet niets-doen, net zo min als een Marxist, die het visioen naderbij dwingt, ophoudt visionair te zijn. Maar toch: actief en oplettend wachten op God, dat is het evangelisch parool. Maar ik voorzie, dat we alle christelijke woorden tegen het Marxisme duur moeten betalen. Ze worden van ons afgeëist.

☆☆☆

Tot zover de bespreking van het nieuwe boek van Huub Oosterhuis, waarvan het nut is dat het meer onverbloemd met modern-theologische inzichten naar voren komt dan vele andere geschriften. Mystisch en joods-humanistisch, dat zijn de typeringingen die ik het meegeef.

H. de Jong

Voor de jeugd

U heeft van mij nog tegoed de laatste verantwoording van ontvangen giften voor onze jeugdverenigingen.

U weet wel, dat we tienduizend gulden bijeen wilden brengen als startkapitaaltje, om de uitgave van schetsen schriftstudie mogelijk te maken. In Opbouw van 5 maart vertelden we U er meer van.

De eerlijkheid gebiedt te zeggen, dat we ons doel niet hebben bereikt. Althans tot dusver niet. En dat is erg jammer. Ik heb totaal aan giften ontvangen f 3245,—. Via de kerken kwam rechtstreeks bij de G.L.J.C. (die letters staan voor Gereformeerd Landelijk Jeugd Comité) f 2600,— binnen. Dat maakt totaal bijna zesduizend gulden.

Laat ik mogen beginnen met te zeggen, dat de techniek van het bedelen wellicht niet vlekkeloos werd bedreven. Maar toch. Het lijkt er op, dat het werk van onze jeugdverenigingen wat buiten het gezichtsveld van het kerkvolk is gekomen. En dat zou bijzonder jammer zijn.

Het staat vast, dat onder ons voor een goed doel graag wat wordt gegeven. Het staat ook vast, dat ons doel een erg goed doel is. Vanwaar dan de traagheid?

We hebben nu eenmaal niet meer de beschikking over een weldoortimmerde organisatie met een bureau, dat overal achteraan zit. We meenden de kosten, die zo'n organisatie met zich meebrengt, alleen al om zichzelf in stand te houden, te moeten vermijden. En we beminnen de spontaneïteit. Welnu dan.

Wilt U er nog eens over nadenken? Ik beëindig nu mijn bemiddeling, maar geef U het bank- en gironummer van het G.L.J.C. rechtstreeks. Het luidt: Penningmeester G.L.J.C., Algemene Bank Nederland, Genemuiden, Bankrek. no. 59.89.20.005, Postgironr. van de bank 82.52.34.

Haast U! En de milde gevers bijzonder veel dank. Hier volgt de laatste verantwoording (genoemd worden steeds de laatste drie cijfers van het giro-nummer van de gever): f 100,— 959, 959; f 50,— 780, 415, 660, 951, 152, 083, 419, 845; f 25,— 466, 870, 739, 268, 714, 954; 797, 038, 292, 197, 536, 909, 434, 571, 121; f 20,— 693; f 15,— 500; f 10,— 860, 500; 434; 830; 008; 708.

Toch fijn geweest, iets te horen van de goede en dikwijls bekende namen achter de nummers.

U groetend de vrienden. C. Huizinga

Kerknieuws

's-Gravenhage — De centrale kerkeraad van de Hervormde gemeente verzocht medewerking aan een interkerkelijke commissie voor de pastorale verzorging van verstandelijk gehandicapten. De kerkeraad achtte de voorgestelde opzet te omslachtig en had er verder bezwaar tegen verantwoordelijkheid te moeten dragen voor kerkdiensten van andere kerkgemeenschappen. Liever wilde hij een commissie van samenwerking waarbij iedere vertegenwoordiger van een kerk een dienst organiseert. De kerkeraad wees wel een afgevaardigde aan.

Alkmaar — Uit het Kort Verslag van de kerkeraadsvergadering d.d. 8 september 1976 — „Uitvoerig wordt vervolgens met elkaar van gedachten gewisseld over het Liedboek voor de kerken. Bij geen der brs. blijken er principiële bezwaren te bestaan tegen het zingen van liederen uit het Liedboek. Duidelijk wordt echter, dat zowel naar inhoud als naar melodie niet alle liederen kunnen worden gezongen, terwijl het samenstellen van een voor iedereen genoegzame selectie ook niet te realiseren valt. De keuze der te gebruiken liederen wordt derhalve overgelaten aan de voorganger of dienstdoende ouderling en wel zodanig, dat de brs. elkander in deze kritisch zullen volgen en ook open dienen te staan voor reacties uit de gemeente. Besloten wordt tenslotte m.i.v. 1 november a.s. liederen uit het Liedboek te gaan gebruiken en de gemeente omtrent een en ander d.m.v. een artikel in het kerkblad nog wat nader te informeren.”

Eindhoven — Op zaterdag 30 okt. a.s. zal D.V. opnieuw een gespreksdag worden gehouden. De samenkomst begint 's middags om twee uur precies en wordt gehouden in de aula van de 2e Chr. Mavo, Broodberglaan 3, hoek Torenlaan, Woensel. Het onderwerp voor deze gespreksdag is: Het leven van de christen. De inleider is ds N. Cornelisse, vrijgemaakt gereformerd pred. te Zwijndrecht. Het is de bedoeling, dat praktische vragen met betrekking tot de christelijke levensstijl ter sprake komen. Na de inleiding door ds Cornelisse wordt het onderwerp door de deelnemers in kleine groepen besproken aan de hand van een aantal discussievragen, die tevoren worden verstrekt. De middagbijeenkomst zal om ca. zes uur eindigen. Daarna volgt een gezamenlijke broodmaaltijd. In de avondbijeenkomst, die begint met een programma van samenkomst en koorzang, zal het in de gespreksgroepen besproken worden samengevat, waarna ds Cornelisse op deze samenvatting zijn visie zal geven. Op zondag 31 oktober zal ds Cornelisse in beide kerken voorgaan met een preek, die met 't onderwerp van de gespreksdag samenhangt. In beide kerken betekent de gereformeerde kerk (vrijgem. buiten ver-

band) en in de chr. gereformeerde kerk. De bewuste gespreksdag wordt namelijk dóór en vóór gemeentelieden van die beide kerken georganiseerd.

Opening 1e studiejaar van het Ned. Gereformeerd Seminarie

De voorzitter van het stichtingsbestuur, ds L. W. G. Blokhuis, kon een flink aantal belangstellende broeders en zusters van binnen en buiten Schiedam welkom heten op deze openbare vergadering, belegd met de samenwerkende kerken aan het begin van het 1e studiejaar. De bijeenkomst werd geopend met samenzang van psalm 121, vers 1 en 2 en lezing van Efeze 6:10-18, handelende over het aandoen van de geestelijke wapenrusting. Bij dit begin treedt het seminarie voor het voetlicht, aldus de spreker. In ootmoed en kleinheid, het gaat er deze avond om samen Gods zegen af te smeken over deze kleine school, die toch zulk een belangrijke taak heeft. Het gaat om de strijd tegen de geestelijke boosheden in de lucht, tegen verwarring en onzekerheid. Vage godsdienstigheid en subjectivisme nemen steeds toe. Velen zien niet meer dat de Heilige Schrift het boek is van het verbond tussen de Here en Zijn volk. Efeze 6 geeft leiding aan onze gedachten. Deze kleine opleidingsschool wil het Woord van God zelf weer de ereplaats geven. In de ogen van velen belachelijk, maar ziende op de roeping van 2 Tim. 2:2, mag de arbeid beginnen met het oog gevestigd op de Here.

Na het zingen van psalm 33:8, sprak ds J. Meester, voorzitter van de voorlopige Raad van Toezicht en Advies, over de vraag: wat zegt de Schrift over de zorg voor de voortgang van de prediking. Aan de hand van beide brieven van Paulus aan Timotheus liet de spreker zien dat het initiatief van het bestuur en de samenwerkende kerken een daad van gehoorgeven is aan Paulus' instructie. Het aanvatten van dit onderwijs is geen kleine zaak en ons vermogen is gering. Daarom moet tevens gehoor gegeven worden aan Paulus' oproep „tot aanhoudend bidden en smeken bij elke gelegenheid in de Geest”. Een van de docenten, ds J. C. Janse van Zaandam, tekende het onderscheid tussen een opleiding waarbij Gods Woord de centrale plaats inneemt en die waarbij de resultaten van theologisch denken over Gods Woord meer aandacht hebben dan Gods Woord zelf. De moderne theologische problemstellingen leiden tot onvastheid van geloof en hart. De Bijbel is principieel geen problemenboek, maar is helder en doorzichtig en spreekt krachtig. Theologische wetenschap is van belang als zij haar beperkte dienende plaats weet onder het spreken van de Schrift. De diavels suggereert dat de gemeente Gods zegen af door de theologische wetenschap behoort te laten leiden in plaats van door Gods Woord zelf. In de lijn van de Reformatie willen wij verder. Spreker gaf voorbeelden van Schriftmiskening als gevolg van wetenschapsoverschattung. Geve de Here dat de studenten leren onderscheiden tussen geloofswijsheid en wetenschap.

Na het zingen van psalm 84:3 sprak één van de bestuursleden, de heer F. J. Kerkhof, die enkele dingen uit de

voorgeschiedenis memoreerde. Het begon met een brief van enige broeders in het najaar van 1970 aan alle kerkeraden, waarin aandacht werd gevraagd voor de opleiding. De Here heeft het in de volgende jaren zo geleid dat kerken met de Stichting gingen samenwerken en dat het onderwijs kon beginnen toen de eerste student zich meldde. Als docenten voor het propaedeutisch jaar treden op: ds M. Bakker van Haarlem voor Latijn, ds D. J. Buwalda voor Grieks, ds J. D. Janse van Haarlemmermeer voor Hebreeuws, ds J. Meester, em. pred. van Amsterdam-Z., geeft wijsbegeerte en ds J. C. Janse van Zaandam doceert Bijbelse aardrijkskunde en archeologie, psychologie en antropologie. Ten aanzien van de financiën wees spreker erop dat ook die zijde van het werk in de hand van de Here rust.

Ds H. van Ommen van Arnhem, lid van het bestuur, sloot de rij van sprekers. Hij wees op de kwetsbaarheid van dit kleine werk. Dan is er de zorg: zal het goed gaan? Het aanroepen van de Almachtige is de enige juiste weg, zie Fil. 4:6 en 7: „Weest in geen ding bezorgd, maar laten bij alles uw wensen door gebed en smeking met dankzegging bekend worden bij God”. Wij mogen de zorgen wegbidden en onze weg biddend op de Here wentelen. Vervolgens ging ds Van Ommen voor in gebed en smeking en dankzegging. De vergadering werd besloten met het staan-zingen van psalm 68:10.

Nieuws uit breder kring

Conferentie voor kerkelijke medewerkers — Voor leden van commissies bestuurders van verenigingen, diakenen, ouderlingen en predikanten belegt de Geref. vereniging „Schrift en Getuigenis” een conferentie op vrijdag 22 en zaterdag 23 oktober. Te beginnen vrijdagmiddag om 5 uur en te eindigen de volgende middag omstreeks 4 uur. Het thema is: „Hoe werken we in de kerk?” Drie sprekers willen dit met u door-nemen. **Drs P. van Kampen**, directeur van de Ref. Bijbelschool te Zeist, **drs J. Verschuure**, ambtenaar op het ministerie te Den Haag en **ds P. Hekstra**, predikant te Nieuwdorp (Zld.). Na de avondmaaltijd van vrijdag, zaterdagmorgen en zaterdagmiddag zullen zij het achtereenvolgens hebben over: „De opbouw van het lichaam van Christus, de gemeente, aan de hand van de Bijbel” (Bijbels meenemen!). En: „Hoe vind je de vreugde in het kerkelijke werk?” En: „Hoe bevordert je de samenwerking in de Geref. Gezindte?” **Plaats:** Conferentieoord „De Grote Bunte” te Nunspeet. **Kosten:** f 25,— inclusief alle maaltijden en beddegoed. Te voldoen tijdens de conferentie. **Aanmelding** graag vooraf bij de heer J. Fekkes, Van Oldenbarne-

veltstraat 36 te Nijkerk. Tel. 03494-4173, of bij ds P. Hekstra, Ring 17 te Nieuwdorp, tel. 01196-12383.

Jeugdconferentie — De vierde week-endconferentie van „Schrift en Getuigenis” wordt, als alles goed gaat, gehouden zaterdag zondag en maandag, **30, 31 oktober en 1 november**. Meld je spoedig aan, want de vorige gezellige conferentie telde al tegen de zeventig deelnemers en nog steeds groeit het aantal aanvragen. „**De Grote Bunte**” te Nunspeet telt na de verbouwing honderd bedden. Daar kunnen we nu weer heen. Zaterdag tussen 11 en 12 uur aankomst. Daarna lunch, sport, spel, excursie. Zondag weer twee kerkdiensten met nabespreking. Tussendoor zingen en bijbelstudie. Neem muziekinstrumenten mee (gitaren vooral). Twee medewerkers van de E.O. willen ons iets zeggen over verrassende onderwerpen, waar we over na kunnen praten. Tot diep in de nacht... Ad den Boer op zaterdagavond en Meindert Leerling zondagavond. Deze zal het hebben over „Zending 3 x m.”

Prijs f 25,— voor het hele weekend. **Aanmelding:** bij de heer J. Fekkes, Van Oldenbarneveltstraat 36 te Nijkerk, tel. 03494-4173, of bij ds P. Hekstra, Ring 17, Nieuwdorp, tel. 01196-12383.

ICCC-ontmoetingsdag — De Internationale Raad van Christelijke Kerken belegt op 16 oktober in „de Akker” te Putten een ontmoetingsdag. Sprekers zijn: ds J. H. Velema, ds J. C. Manis, ds Joh. Verwelius, ds R. E. Kuus. Thema is: Het Geheimenis der Wetteloosheid. Aanvang 10.30 uur.

Dinsdag 26 oktober 1976 hopen wij om drie uur 's middags in het gemeentehuis van Sliedrecht te trouwen.

Wij willen Gods zegen over ons huwelijk vragen in de Gereformeerde Kerk, Jan Steenstraat te Sliedrecht. De kerkdienst, waarin ds A. H. Algra zal voorgaan, begint om zeven uur.

De receptie is van kwart over acht tot kwart voor tien in de Staatse Schans te Papendrecht.

Kees Zondag
en
Tine Kadijk

Rietveldseweg 11,
Culemborg
Binglerstraat 55a,
Rotterdam

Toekomstig adres: Keizerstraat 22, Gouda.

PREEK OVER HOMOFILIE

DRS H. DE JONG, WAAR LIEFDE WOONT, tweede druk

Preek over Rom. 1; over de plaats van de homofiel binnen de chr. gemeente. Franco toezending na overschrijving van **minimaal** f 2,50 op girorekening 63 23 29 t.n.v. H. van Dijk, Amsterdam. Het batig saldo is voor het Parijse pastoraat onder homofielen van ds J. Doucé (St. bijz. pastoraat buitenland), dat zondag 10 okt. jl. is gestart. De 1e dr. bracht voor dit werk f 2200,— op (incl. giften); er is echter voor het eerste jaar nog f 36.000,— nodig!

Redactieleden

Drs H. de Jong
Mr. dr J. Meulink
D. W. L. Milo
Ds E. R. Postma
Ds H. Smit
Dr H. E. S. Woldring

Adres van de Redactie

K. Muller
H. Pootlaan 242,
Alkmaar
Telefoon 072-16767

Advertenties en druk

Drukkerij
„Steenbergen”,
Nooitgedacht 3, Zeist
Tel. 0 3404 - 12452

Abonnementsprijs:

f 30,— per jaar of
f 16,— per half jaar.
Buitenland f 40,— p.j.
of f 57,50 p. luchtpost
Giro 40 49 45

Geref. Persvereniging „Opbouw”

Abonnementenadministratie
Merelthoven 273
Capelle aan den IJssel
Tel. 010 - 50.41.78

Advertenties inzenden tot **dinsdagmorgen 10.00 uur**.

Abonnementen kunnen ieder moment ingaan, doch slechts per 31 december eindigen. Opzeggen: uiterlijk tot 15 november.